

ZADLŽENOSŤ DOMÁCNOSTÍ V EURÓPSKEJ ÚNII

EUROPEAN UNION HOUSEHOLD DEBT

Viera Labudová

Abstract

The phenomenon of households becoming indebted is natural and common in developed countries with modern financial systems. Over the last decades, the attitude to credit has changed and it has become a part of a modern consumer society. Households accustomed to living on credit, and they treat it as an ordinary resource in a household economy. The indebtedness of households in the EU countries can be monitored on the basis of data from the European Union Statistics on Income and Living Conditions (EU SILC), data from the European Credit Research Institute (ECRI) and from Household Finance and Consumption Survey (HFCS). The HFCS provides detailed household-level data on various aspects of household balance sheets and related economic and demographic variables, including income, private pensions, employment and measures of consumption. In this paper we applied cluster analysis techniques to detect some basic patterns in 20 EU Member States in terms of the degree of household indebtedness using the data of the project HFCS.

Key words: Household indebtedness, HFCS, factor analysis, cluster analysis

JEL Code: C38, I31

Abstrakt

Zadlžovanie domácností je vo vyspelých krajinách s modernými finančnými systémami prirodzeným a bežným fenoménom. V posledných desaťročiach sa postoj k úverom zmenil a stal sa súčasťou modernej spotrebiteľskej spoločnosti. Domácnosti si zvykli žiť na úver a zaobchádzajú s ním ako s bežným zdrojom ich hospodárenia. Zadlženosť domácností v krajinách EÚ možno sledovať na základe údajov, ktoré pochádzajú zo Zisťovanie o príjmoch a životných podmienkach domácností (EU SILC – European Union Statistics on Income and Living Conditions), údajov z Európskeho inštitútu pre výskum úverov (ECRI – European Credit Research Institute) a údajov zo Zisťovanie o financiách a spotrebe domácnosti (HFCS – Household Finance and Consumption Survey). HFCS poskytuje podrobné údaje na úrovni domácností o rôznych aspektoch súvah domácností a súvisiacich hospodárskych a demografických premenných vrátane príjmu, súkromných dôchodkov, zamestnanosti a mier spotreby. V tomto článku sme aplikovali techniky zhlukovej analýzy na identifikáciu

niektorých základných vzorov súvisiacich so zadlžením domácností v 20 členských krajinách EÚ, pričom sme použili údaje z HFCS.

Kľúčové slová: Zadlženosť domácností, HFCS, faktorová analýza, zhluková analýza

JEL Code: C38, I31

Úvod

Zadlžovanie domácností je vo vyspelých krajinách s modernými finančnými systémami prirodzeným a bežným fenoménom. V posledných desaťročiach sa postoj k úverom zmenil a stal sa súčasťou modernej spotrebiteľskej spoločnosti (Lea, Webley & Walker, 1995). Domácnosti si zvykli na život na úver a zaobchádzajú s ním ako s bežným zdrojom ich hospodárenia (Raijas, Lehtinen & Leskinen 2010).

Existuje viacero prístupov k meraniu zadlženosti domácností. Jedným z nich je vyčíslenie celkového dlhu všetkých domácností v krajine v absolútnom vyjadrení (v niektorej svetovej mene, napr. Euro, USD). Takýto spôsob merania nemožno použiť pri medzinárodnom porovnávaní. Z hľadiska podmienok medzinárodného porovnávania je lepším ukazovateľom veľkosť zadlženia domácností (vo svetovej mene), pripadajúca na jedného obyvateľa. Ak chceme zohľadniť aj veľkosť a vyspelosť ekonomiky krajiny, resp. jej výkonnosť, zadlženosť domácností možno merať pomocou relatívnych ukazovateľov, ku ktorým patrí podiel dlhu na HDP (v %), podiel dlhu na príjme domácností, prípadne podiel dlhu na disponibilnom príjme domácností. Pri vysoko zadlžených domácnostiach je okrem disponibilného príjmu potrebné sledovať aj to, akým bohatstvom, resp. majetkom tieto domácnosti disponujú a v prípade potreby ho môžu použiť na splácanie dlhov. Dôležitým ukazovateľom je z tohto pohľadu čisté bohatstvo domácností, definované ako rozdiel medzi celkovým majetkom a celkovými záväzkami domácností (Fabová, 2017).

Na sledovanie zadlženosti domácností sú v krajinách EÚ k dispozícii údaje, ktoré pochádzajú zo Zisťovanie o príjmoch a životných podmienkach domácností (EU SILC – European Union Statistics on Income and Living Conditions), údajov z Európskeho inštitútu pre výskum úverov (ECRI – European Credit Research Institute) a zo Zisťovanie o financiách a spotrebe domácností (HFCS – Household Finance and Consumption Survey). V tomto článku boli pri porovnávaní zadlženosti krajín EÚ použité údaje pochádzajúce zo Zisťovanie o financiách a spotrebe domácností – HFCS. V Eurozóne je prevalencia celkového dlhu domácností (podiel zadlžených domácností) na úrovni 42,4 %. V jednotlivých krajinách sa jej hodnoty pohybujú od približne 21,2 % uvádzaných v Taliansku po viac ako 50 % alebo dokonca nad 60% v Luxembursku, Írsku, Fínsku, na Cypre a v Holandsku. Cieľom tohto článku nebolo lineárne

usporiadanie krajín, ale identifikácia takých segmentov, ktoré obsahujú krajiny s čo najpodobnejšími charakteristikami zadlženosti.

1 Zisťovanie o financiách a spotrebe domácnosti (HFCS)

1.1 Charakteristiky zisťovania

Zisťovanie o financiách a spotrebe domácnosti (HFCS – Household Finance and Consumption Survey) je spoločným projektom národných centrálnych bánk Eurosystemu a národných štatistických úradov Francúzska, Fínska a Portugalska. Doteraz sa toto výberové zisťovanie uskutočnilo v dvoch vlnách. Prvá vlna pokryla všetky krajiny v Eurozóne okrem Írska a Estónska. Celkovú veľkosť vzorky tvorilo vyše 62 000 domácností, pričom v každej krajine sa jej veľkosť pohybovala medzi 340 a 15 000 domácností. Všetky výberové štatistiky boli prepočítané použitím váh na celú populáciu. Zisťovanie bolo realizované v období od konca roku 2008 do polovice roku 2011, prevažujúcim referenčným obdobím bol rok 2010.

Druhá vlna HFCS poskytla harmonizované údaje o jednotlivých domácnostiach v 18 krajinách Eurozóny (t. j. vo všetkých krajinách Eurozóny okrem Litvy), ako aj v Maďarsku a Poľsku. Zisťovanie bolo realizované na vzorke viac ako 84 000 domácností. Aj keď sa prieskum netýkal rovnakého časového obdobia vo všetkých krajinách, najbežnejším referenčným obdobím pre údaje bol rok 2014.

HFCS poskytuje podrobné údaje na úrovni domácností o rôznych aspektoch hospodárenia domácností a súvisiacich hospodárskych a demografických premenných vrátane príjmu, súkromných dôchodkov, zamestnanosti a mier spotreby. Cieľovou referenčnou skupinou prieskumu boli všetky súkromné domácnosti; neboli sem zahrnutí ľudia žijúcich v kolektívnych domácnostiach a v inštitúciách, ako sú starší ľudia žijúci v inštitucionalizovaných domácnostiach (ECB, 2016).

Zisťovanie HFCS umožňuje vďaka svojmu obsahu a navrhovanej frekvencii (každé 3 roky) odpovedať na otázky v oblasti rozdelenia a zmien v bohatstve, dlhu, príjmoch a spotrebe domácností. Tieto otázky sú dôležité pre porozumenie dôsledkov makroekonomických šokov, vplyvu politik a inštitucionálnych zmien na rozdielne skupiny domácností. Prieskum HFCS poskytuje porovnateľné údaje dotýkajúce sa finančnej situácie domácností v celej Eurozóne. Umožní tým získať dôležitý pohľad na ekonomické správanie rozličných typov domácností, ktorý je nevyhnutný v mnohých hospodársko-politických oblastiach (Senaj & Zavadil, 2012).

Údaje z národných zisťovaní HFCS sú základňou pre analýzy, v ktorých sa centrálna banka zaujíma najmä o to, ako rôzna distribúcia bohatstva a finančných aktív a pasív

ovplyvňuje rýchlosť a účinnosť transmisie menovej politiky, aké sú dôsledky distribúcie finančných pasív na finančnú stabilitu, aký je dopad menovej politiky na rozdelenie bohatstva domácností. Predmetom záujmu centrálnych bánk je tiež zvyšujúci sa rozsah zadlženosti domácností, jej distribúcia, ako aj vplyv zadlženosti na ekonomickú situáciu a spotrebiteľské výdavky domácností. Údaje zo zisťovaní sú podkladom na meranie distribúcie bohatstva domácností v rámci krajiny a na analyzovanie rozdielov v bohatstve a jeho skladbe v skupine krajín eurozóny (Cupák & Strachotová, 2015).

Výkaz finančnej situácie domácností (súvaha) môže poskytnúť informácie o mnohých oblastiach relevantných pre politické rozhodnutia. V Eurozóne je k dispozícii len málo prác, ktoré sa zaoberajú touto problematikou a málo výsledkov z tejto oblasti. V krajinách, v ktorých zhromažďovanie takýchto údajov možno považovať za tradíciu, ako sú USA, Taliansko alebo Španielsko, existuje značné množstvo analýz, ktoré sa zaoberajú bilanciou na úrovni domácností. Dynan & Kohn (2007) identifikovali rozhodujúce faktory zadlženosti domácností v Spojených štátoch, pričom ceny nehnuteľností považovali za kľúčovú hybnú silu zvyšovania dlhu v období pred veľkou recesiou. Dynan (2012) zistil, že majitelia domov s vysokým pákovým efektom mali medzi rokmi 2007 a 2009 väčšie poklesy výdavkov ako ostatní majitelia domov, napriek menším zmenám v čistom bohatstve. Guiso a kol. (1996) uviedli, že príjmové riziko a úverové obmedzenia znižujú podiel rizikových aktív v portfóliách domácností. Chiuri & Jappelli (2003) potvrdili, že dostupnosť hypotekárneho financovania má vplyv na vlastníctvo domu. Mikroúdaje o bohatstve domácností umožňujú aj štúdium distribučných účinkov inflácie. Doepke & Schneider (2006) tvrdia, že neočakávané zvýšenie inflácie poškodí sporiteľov, a zvýhodní dlžníkov. V súvislosti s tým Albanesi (2007) uvádza, že inflácia poškodí domácnosti, v ktorých držbe je relatívne veľký obnos peňazí. Easterly & Fischer (2001) ukázali rozdiel medzi tým, aký význam pripisujú inflácii bohatí a chudobní. Paiella (2007) odhaduje relatívne malý vplyv bohatstva na výdavky na bývanie v Španielsku, Portugalsku a Taliansku.

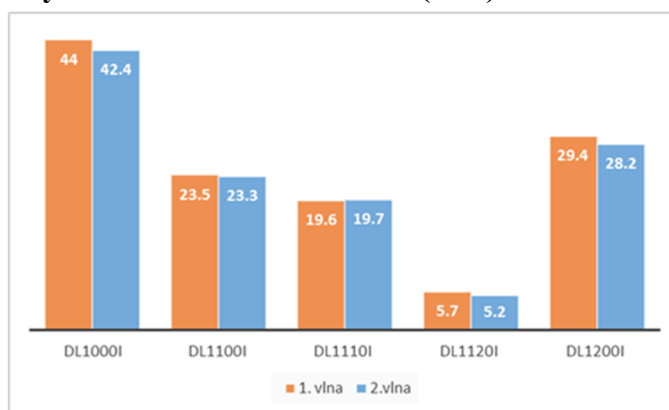
Hlavným ťažiskom záujmu HFCS je čisté bohatstvo domácností, ktoré odráža výšku celkových aktív a pasív domácností. Predmetom našej analýzy boli nesplatené záväzky domácností. Výšku nesplatených záväzkov domácností vyjadrujú celkové nesplatené záväzky domácností, ktoré sa skladajú z nesplatennej časti hypotekárneho (zabezpečeného) úveru, ktorý dlžia domácnosti za všetky vlastnené nehnuteľnosti a nehypotekárneho úveru. Hypotekárny úver sa skladá z hypoték s hlavnou nehnuteľnosťou ako zábezpekou a hypoték zabezpečených ostatnými nehnuteľnosťami domácností. Nesplatený zostatok iných, nehypotekárnych úverov (celkový nezabezpečený dlh) zahŕňa nesplatené zostatky na kontokorentných účtoch, kreditných kartách, prečerpania limitov na kreditných kartách, za ktoré musí majiteľ platiť

úroky a nesplatené zostatky na všetkých ostatných pôžičkách (líziny na autá, spotrebné úvery, privátne pôžičky od príbuzných, známych, zamestnávateľov a pod.).

1.2 Porovnanie výsledkov prvej a druhej vlny zisťovania

Podiely domácností, ktoré majú nesplatené záväzky vo forme hypotekárneho alebo nehypotekárneho dlhu sme použili na porovnanie výsledkov prvej a druhej vlny zisťovania. Možno konštatovať, že medzi týmito dvoma vlnami došlo k poklesu podielu zadlžených domácností v Eurozóne zo 44,0 % na 42,4 %, pričom sa tento pokles najvýraznejšie prejavil u domácností, ktoré majú nehypotekárny úver, k miernemu nárastu došlo u domácností, ktoré majú hypotekárne úvery na hlavnú nehnuteľnosť (Obr. 1).

Obr. 1: Podiel zadlžených domácností v eurozóne (v %)

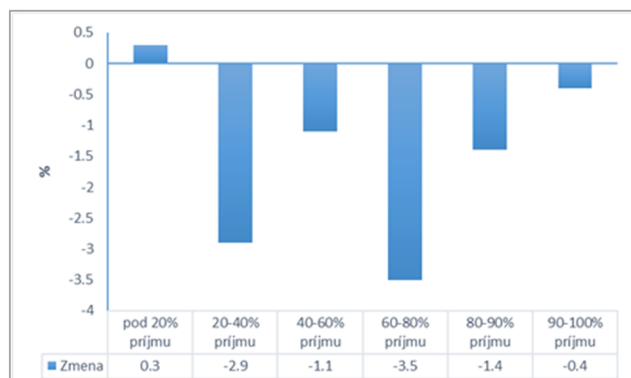

Poznámka: DL1000i: Domácnosť má nesplatené záväzky; DL1100i: Domácnosť má hypotekárny úver; DL1110i: Domácnosť má hypotekárne úvery na hlavnú nehnuteľnosť, DL1120i: Domácnosť má hypotekárne úvery na ostatné nehnuteľnosti; DL1200i: Domácnosť má nehypotekárne úvery.
Zdroj: HFCS, vlastné spracovanie

Zmeny (pokles) v podiele zadlžených domácností sa prejavili hlavne v hornej časti príjmového rozdelenia (Obr. 2). Pokles naznačujú aj podiely zadlžených domácností v jednotlivých kategóriách veku referenčnej osoby domácnosti. Výnimkou sú domácnosti, v ktorých je referenčná osoba vo veku 65 – 74 rokov a vo veku 75 rokov a viac, kde došlo k nárastu podielu zadlžených domácností (Obr. 3).

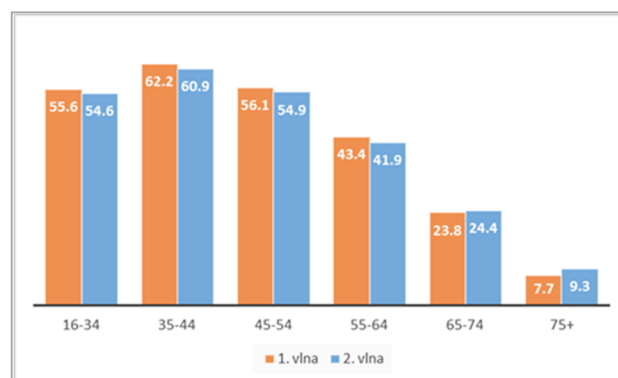
V štyroch krajinách (BE, FR, MT, SK), ktoré boli zapojené do obidvoch vln zisťovania došlo k nárastu podielu zadlžených domácností, pričom najväčší nárast bol zaznamenaný na Slovensku (až o 9,9 p.b.) (Obr. 4). Na Slovensku sa najviac zvýšil aj podiel domácností, ktoré majú hypotekárny úver a to z 9,6 % na 16 % (Obr. 5).

Obr. 2: Rozdelenie zadlžených domácností podľa príjmu (v %)

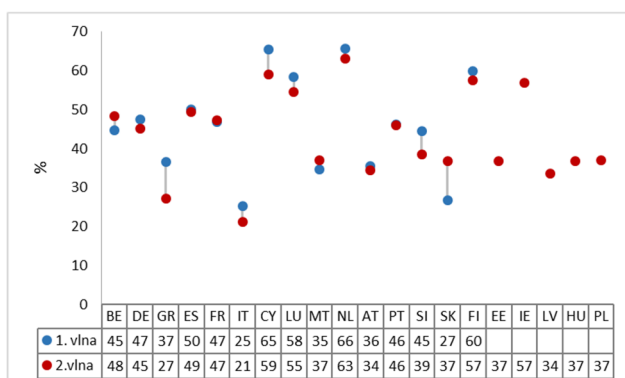
Zdroj: HFCS, vlastné spracovanie

Obr. 3: Rozdelenie zadlžených domácností podľa vekových kategórií (v %)

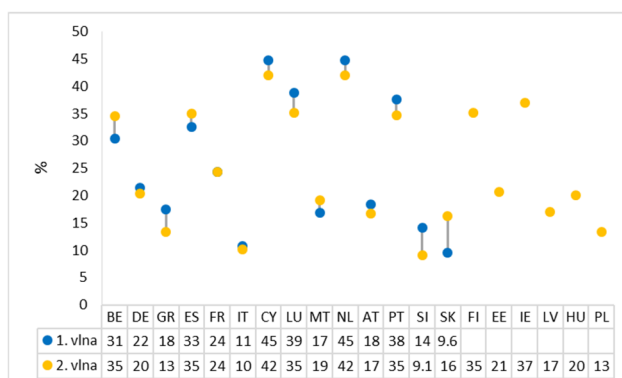
Zdroj: HFCS, vlastné spracovanie

Obr. 4: Zmeny v podiele zadlžených domácností v krajinách zisťovania (v %)

Zdroj: HFCS, vlastné spracovanie

Obr. 5: Zmeny v podiele domácností s hypotekárnym dlhom (v %)

Zdroj: HFCS, vlastné spracovanie

2 Výsledky zhlukovej analýzy krajín na základe údajov druhej vlny zisťovania HFCS

V zhlukovej analýze krajín boli použité vybrané ukazovatele zadlženosti domácností z druhej vlny zisťovania HFCS: DL1110i Domácnosť má hypotekárne úvery na hlavnú nehnuteľnosť (podiel domácností v %), DL1120i Domácnosť má hypotekárne úvery na inú nehnuteľnosť (podiel domácností v %), DL1200i Domácnosť má nehypotekárne úvery (podiel domácností v %) a ďalej sme použili premenné, ktoré vyjadrujú rozdelenie podielu zadlžených domácností podľa príjmových skupín (pod 20 %, 20 – 40 %, 40 – 60 %, 60 – 80 %, 80 – 90 %, 90 – 100 % príjmu) a podľa kategórií veku referenčnej osoby v domácnosti (16 – 34, 35 – 44, 45 – 54, 55 – 64, 65 – 74, 75+ rokov) (Údaje boli získané zo stránky www.ecb.europa.eu). Zoznam použitých premenných je v tabuľke 1.

Tabuľka 1: Označenie a definície premenných v zhlukovej analýze

Označenie	Definícia
DL1110i	Podiel domácností, ktoré majú hypotekárne úvery na hlavnú nehnuteľnosť
DL1120i	Podiel domácností, ktoré majú hypotekárne úvery na inú nehnuteľnosť
DL1200i	Podiel domácností, ktoré majú nehypotekárne úvery
Príjem pod 20%	Podiel zadlžených domácností s príjmom v kategórii pod 20%
Príjem 20-40%	Podiel zadlžených domácností s príjmom v kategórii 20-40%
Príjem 40-60 %	Podiel zadlžených domácností s príjmom v kategórii 40-60 %
Príjem 60-80 %	Podiel zadlžených domácností s príjmom v kategórii 60-80 %
Príjem 80-90 %	Podiel zadlžených domácností s príjmom v kategórii 80-90 %
Príjem 90-100 %	Podiel zadlžených domácností s príjmom v kategórii 90-100 %
Vek RO 16-34	Podiel zadlžených domácností, v ktorých je vek referenčnej osoby (RO) 16-34 rokov
Vek RO 35-44	Podiel zadlžených domácností, v ktorých je vek referenčnej osoby (RO) 35-44 rokov
Vek RO 45-54	Podiel zadlžených domácností, v ktorých je vek referenčnej osoby (RO) 45-54 rokov
Vek RO 55-64	Podiel zadlžených domácností, v ktorých je vek referenčnej osoby (RO) 55-64 rokov
Vek RO 65-74	Podiel zadlžených domácností, v ktorých je vek referenčnej osoby (RO) 65-74 rokov
Vek RO 75+	Podiel zadlžených domácností, v ktorých je vek referenčnej osoby (RO) 75+ rokov

Zdroj: Zoznam odvodených premenných v 2.vlne zisťovania HFCS (Household Finance and Consumption Survey). NBS, 2016.

Po analýze vzťahov medzi premennými, bolo 15 premenných nahradených šiestimi hlavnými komponentmi. Vhodnosť použitých premenných potvrdili hodnoty KM štatistiky. Použili sme Wardovu metódu zhlukovania, pomocou ktorej sa zhľuky formujú maximalizáciou vnútrozhlukovej homogeneity. Aj napriek tomu, že táto metóda by mala viesť k vytvoreniu približne rovnako početných zhľukov, resp. k odstráneniu málo početných zhľukov, výsledkom boli jednopčetné zhľuky. Pri definovaní počtu zhľukov sme použili grafické zobrazenie hodnôt semiparciálneho koeficienta determinácie (podrobnosti v Stankovičová & Vojtková, 2007).

Zloženie jednotlivých zhľukov a priemerné hodnoty premenných použitých pri vytváraní zhľukov sú v tabuľke 2. V tabuľke sú aj priemerné hodnoty premenných DODARATIO (Podiel dlhu k aktívam), DODIRATIO (podiel dlhu k príjmom) a DOLTVRATIO (podiel dlhu k hodnote hlavnej nehnuteľnosti).

Krajiny, v ktorých prebehla druhá vlna zisťovania HFCS boli rozdelené do šiestich zhlukov. Cyprus a Holandsko, tvoriace samostatné zhluky sú krajinami s vysokým podielom zadlžených domácností. Takmer všetky hodnoty použitých ukazovateľov sú v týchto krajinách vyššie ako zhlukové centroidy ukazovateľov v ostatných zhlukoch. Najlepšia situácia, vzhľadom na zadlženosť domácností bola v krajinách Rakúsko, Taliansko a Grécko, ktoré vytvorili spoločný samostatný zhluk. Tieto krajiny majú najnižší podiel domácností, ktoré majú iný nehypotekárny dlh, najnižší podiel domácností, ktorých referenčná osoba má príjem z kvantilu 40 – 60 %, 60 – 80 %, 80 – 90 % (v poradí krajín usporiadaných podľa veľkosti týchto ukazovateľov obsadili prvé tri miesta).

Tab. 2: Zhluky krajín, hodnoty zhlukových priemerov použitých premenných

Krajiny zhuku	BE, PT, EE, LV,	IT, AT, GR	DE, PL, IE, FI, FR, SI	HU, SK, ES, LU, MT	CY	NL
Zhluk	CL6	CL7	CL8	CL9	CY	NL
DL1110i	24.2	12.2	20.4	21.4	34.3	40.6
DL1120i	3.7	1.4	4.6	5.2	12	3
DL1200i	24.0	17.2	35.8	27.9	37	37.9
DL1100	90.3	82.7	82.6	84.7	85.3	82.4
DL1200	9.8	17.3	17.5	15.3	14.7	17.6
príjem pod 20%	18.7	19.6	25.5	21.0	43.4	43.3
príjem_20-40%	24.6	20.3	36.5	33.1	47.3	57
príjem_40-60%	39.7	27.2	48.2	48.3	55.8	62.9
príjem_60-80%	55.7	31.6	59.6	53.3	76.1	74
príjem_80-90%	62.9	37.5	64.3	62.1	65.4	76.7
príjem_90-100%	71.3	41.0	66.5	55.7	81.1	80.1
vek RO_16-34	58.0	33.0	54.5	63.9	70.5	69.1
vek RO_35-44	66.8	41.8	67.1	62.1	80	70.7
vek RO_45-54	54.5	39.0	59.5	52.1	77.8	69.7
vek RO_55-64	37.3	29.2	45.0	38.6	64.9	62.5
vek RO_65-74	15.9	14.3	29.2	18.8	8.6	52.6
vek RO_75+	3.2	6.0	11.2	5.3	4.8	43.1
DODARATIO	25.0	18.6	23.3	17.3	22.9	49
DODIRATIO	89.9	51.9	54.2	82.7	251	177.1
DOLTVRATIO	48.6	35.1	45.2	36.3	42.1	60.2

Zdroj: HFCS, vlastné výpočty

Slovensko patrí spolu s Maďarskom, Španielskom, Luxemburskom a Maltou do zhuku, ktorý sa nevyznačuje žiadnymi extrémnymi hodnotami premenných. U Slovenska je však varujúcim vývoj zadlženosti domácností. O tom sme sa už zmienili v časti 1.2 Porovnanie

výsledkov prvej a druhej vlny zisťovania a možno ho potvrdiť aj inými ukazovateľmi pochádzajúcimi zo zisťovania EU SILC.

Medzi rokmi 2012 a 2017 bolo priemerné ročné tempo rastu celkových finančných pasív domácností v EÚ 1,2% ročne, pričom priemerné ročné tempo rastu bolo v prípade úverov 1.01%. V deviatich členských štátoch EÚ hodnota celkových finančných pasív domácností v období rokov 2012 až 2017 poklesla. Medzi zvyšnými členskými štátmi bola najvyššia miera rastu finančných pasív domácností (10,2 % ročne) a rastu úverov (11,2 % ročne) zaznamenaná práve na Slovensku. Navyše medziročný rast podielu dlhu slovenských domácností na HDP patrí medzi najvyššie v EÚ už niekoľko rokov po sebe, čo je v súlade s niekoľkoročným prvenstvom Slovenska v tempe rastu úverov (Eurostat, [nasa_10_f_bs], vlastné výpočty). To, že zadlženie slovenských domácností rastie najprudším tempom v celej EÚ a je druhé najvyššie medzi krajinami strednej a východnej Európy, potvrdil vo svojej analýze Inštitút finančnej politiky (IFP) pri ministerstve financií SR.

Záver

Výsledky druhej vlny zisťovania projektu HFCS naznačujú, že v krajinách Eurozóny existuje výrazná variabilita prevalencie dlhu. Najmenej sú zadlžené domácnosti v Taliansku (21,2 %), najvyššie hodnoty dosahuje zadlženosť v Luxembursku (54,6 %), Írsku (56,8 %), Fínsku (57,4 %), na Cypre (59,1 %) a v Holandsku (63,1 %). Sledovanie distribúcie dlhu naznačuje, že existuje vzťah medzi výškou prevalencie dlhu a príjmom domácností, resp. vekom referenčných osôb (RO) domácností. Zatiaľ čo v prvom kvintile príjmu je zadlžených 23,5 % domácností, v deviatom decile je ich 58,8 % a v poslednom decile až 62,1 %. Zadlženosť sa mení aj s vekom RO domácnosti. V kategórii domácností, kde je RO vo veku od 16 do 34 rokov je prevalencia dlhu 54,6 %, v kategórii 35 až 44 rokov až 60,9 %. Vo vyšších vekových kategóriách RO je zadlženosť domácností výrazne nižšia. V kategórii 65 až 74 rokov je zadlžených už iba 24,4 % domácností. Vychádzajúc z výsledkov opisnej analýzy, uskutočnili sme zhlukovú analýzu krajín, v ktorých prebehla druhá vlna zisťovania HFCS. Využili sme údaje o prevalencii hypotekárneho dlhu a údaje o prevalencii dlhu v rôznych príjmových a vekových kategóriách RO domácnosti. Výsledkom bolo šesť zhlukov, ktoré sa líšili priemernými hodnotami sledovaných premenných. Slovensko vytvorilo spoločný zhluk s Maďarskom, Španielskom, Luxemburskom a Maltou. Pozícia Slovenska je v kontexte krajín Eurozóny relatívne priaznivá. Ak by sme aplikovali metódu poradí, Slovensko by sa v lineárnom usporiadaní krajín podľa narastajúcej prevalencie dlhu umiestnilo na šiestom mieste. Jeho pozícia je však výrazne horšia vo vekovej kategórii RO 16 – 34 rokov, kde by

obsadilo až 12 miesto a podľa prevalencie dlhu domácností s príjmom v treťom kvintile, kde by obsadilo desiate miesto. Ak porovnáme výsledky prvej a druhej vlny HFCS, musíme konštatovať výrazné zhoršenie situácie na Slovensku. Na základe výsledkov metódy poradi aplikovanej na údaje z prvej vlny zisťovania bolo by druhou krajinou s najnižšou zadlženosťou. Zhoršujúcu sa situáciu na Slovensku ilustrujú aj ďalšie výsledky pochádzajúce z iných zdrojov zisťovania, ktoré sme uviedli v článku.

PodĎakovanie

Tento článok vznikol s podporou projektu VEGA 1/0770/17: Dostupnosť bývania na Slovensku

Literatúra

Albanesi, S. (2007). Inflation and inequality. *Journal of Monetary Economics*, 54(4), 1088–1114. doi: 10.1016/j.jmoneco.2006.02.009

Chiuri, M. C., & Jappelli, T. (2003). Financial market imperfections and home ownership: A comparative study. *European Economic Review*, 47(5), 857–875. doi: 10.1016/s0014-2921(02)00273-8

Cupák, A. & Strachotová, A. (2015). Výsledky druhej vlny zisťovania finančnej situácie a spotreby domácností. Dostupné z https://www.nbs.sk/img/Documents/komentare/AnalytickeKomentare/2016/AK39_HFCS2.pdf.

Doepke, M., & Schneider, M. (2006). Inflation and the Redistribution of Nominal Wealth. *Journal of Political Economy*, 114(6), 1069–1097. doi: 10.1086/508379

Dynan, K. (2012). Is a Household Debt Overhang Holding Back Consumption? *Brookings Papers on Economic Activity*, 2012(1), 299–362. doi: 10.1353/eca.2012.0001

Dynan, K. E., & Kohn, D. L. (2007). The rise in U.S. household indebtedness: causes and consequences. In *The rise in U.S. household indebtedness: causes and consequences*. Washington, D.C.: Divisions of Research & Statistics and Monetary Affairs, Federal Reserve Board.

Easterly, W., & Fischer, S. (2001). Inflation and the Poor. *Journal of Money, Credit and Banking*, 33(2), 160. doi: 10.2307/2673879

- ECB. (2016). The Household Finance and Consumption Survey: results from the second wave. doi: 10.2866/177251 (pdf)
- Fabová, Ľ. (2017). Príčiny a dôsledky rastu zadlženosti slovenských domácností. *Journal of Knowledge Society*, 5(1), 34 – 43.
- Guiso, L., Jappelli, T., & Terlizzese, D. (1996). Income Risk, Borrowing Constraints, and Portfolio Choice. *American Economic Review*, 86(1), 158–72.
- Lea, S. E., Webley, P., & Walker, C. M. (1995). Psychological factors in consumer debt: Money management, economic socialization, and credit use. *Journal of Economic Psychology*, 16(4), 681–701. doi: 10.1016/0167-4870(95)00013-4
- NBS. (2016). Zoznam odvodených premenných v 2.vlne zisťovania HFCS (Household Finance and Consumption Survey).
- Paiella, M. (2007). Does wealth affect consumption? Evidence for Italy. *Journal of Macroeconomics*, 29(1), 189–205. doi: 10.1016/j.jmacro.2005.06.001
- Raijas, A., Lehtinen, A.R., & Leskinen, J. (2010). Over-Indebtedness in the Finnish Consumer Society. *Journal of Consumer Policy*, 33(3), 209–223. doi: 10.1007/s10603-010-9131-8
- Senaj, M., & Zavadil, T. (2012). Výsledky prieskumu finančnej situácie slovenských domácností. Dostupné z http://www.nbs.sk/_img/Documents/PUBLIK/OP_1-2012_Senaj_Zavadil_hfcs.pdf.

Kontakt

Viera Labudová

Ekonomická univerzita v Bratislave, Fakulta hospodárskej informatiky, ,

Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava, Slovenská Republika

viera.labudova@euba.sk